

Oprecht

DE BIJZONDERE POSITIE VAN DE CONTROLLER

De functie van controller is zowel bij (middel) grote commerciële bedrijven als bij organisaties en instellingen in het semipublieke domein niet meer weg te denken. Er is voor zover ik weet geen eenduidige definitie van de functie ‘controller’. De taak kan op veel verschillende manieren worden ingevuld. De functie kent omschrijvingen die variëren van ‘toezichthouder op de financiële administratie’, ‘adviseur van de directie en het management’ tot ‘het financiële geweten van een organisatie’. De controller bereidt vaak samen met het bestuur en hoger management het financieel beleid voor. Controllers schrijven onder andere financiële rapportages en investeringsanalyses en maken balansen, winst- en verliesrekeningen, de jaarrekening en meerjarenplanningen. De controller is de contactpersoon van de externe accountant en beschikt over veel (financiële) informatie.

Checks and balances

Na een reeks van schandalen en incidenten bij woningcorporaties, in het onderwijs en de zorg, bracht de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in zijn rapport ‘Van tweeluik naar driehoeken’ (2014) advies uit over de versterking van interne *checks and balances* bij semipublieke organisaties. De WRR schreef onder andere: ‘Bestuurders hebben baat bij interne tegenspelers die de identiteit, doelstellingen en maatschappelijke meerwaarde van de organisatie bewaken. Leden van de raad van toezicht hebben baat bij interne partijen die aanvullende informatie inbrengen daar waar de “voelsprietten” van de raad van toezicht onvoldoende

sensitief zijn en die als *fire alarm*, als interne klokkenluider kunnen fungeren.’ Om een factor van belang te kunnen zijn in de checks and balances was het volgens de WRR belangrijk dat de controller vooral loyaal is aan het concernbelang, centraal gepositioneerd is, ook gericht op niet strikt financiële overwegingen en strategische beslissingen, en met een min of meer leidende rol.

Onafhankelijk gepositioneerd

Niet alleen de taakomschrijving van de controller verschilt per organisatie. Ook de manier waarop de controller wordt gepositioneerd ten opzichte van het bestuur en de interne toezichthouder kan variëren. Vanwege diens taak om financiële en strategische informatie bijeen te brengen en te analyseren, vervult de controller een belangrijke rol in de informatievoorziening aan het bestuur en de interne toezichthouder.

Vanuit het perspectief van goed bestuur en toezicht, kan de controller een belangrijke rol vervullen in de checks and balances binnen een organisatie. Dit werd ook bepleit door de WRR. Vanuit dat perspectief verdient het aanbeveling om de controller een onafhankelijke positie te geven binnen de organisatie. De controller zou gevraagd en ongevraagd met het bestuur en met de raad van toezicht in contact moeten kunnen treden. Belangrijk is ook om binnen een organisatie zorgvuldige afspraken te maken over de vraag of de controller rechtstreeks (en dus buiten het bestuur om) met de raad van toezicht contact kan opnemen, bijvoorbeeld als de bestuurder in

diens ogen onverantwoorde risico's neemt en er niet wordt geluisterd naar diens kritische geluiden. In de Corporate Governance Code is expliciet bepaald dat de raad van commissarissen regelmatig contact heeft met de persoon die de interne auditfunctie bekleedt.

Arbeidspositie

Een onafhankelijke positie van de controller binnen de organisatie kan bijdragen aan het verbeteren van de governance van een organisatie. Dit is echter een keuze die elke organisatie afzonderlijk maakt. Analoog aan de ontslagbescherming van leden van de ondernemingsraad (OR), die niet ontslagen kunnen worden vanwege hun OR-lidmaatschap, kan ook aan de controller een vorm van ontslagbescherming worden geboden. Zo is in het model bestuursreglement van Aedes, de brancheorganisatie voor woningcorporaties, opgenomen dat een besluit tot schorsing of ontslag van de interne controller niet wordt genomen voordat goedkeuring van de RvC is verkregen. Indien je dit als organisatie overweegt, dan is het belangrijk om een dergelijke bescherming op te nemen in een document dat binnen de organisatie breed bekend en toegankelijk is, zoals een bestuurs- of personeelsreglement of een organisatiehandboek.

Indien de voorafgaande goedkeuring van de interne toezichthouder is opgenomen in een reglement van het bestuur of de interne toezichthouder, dan levert het ontbreken daarvan een vernietigbaar besluit op. Elke belanghebbende kan binnen een jaar na het bekend worden met dit besluit een beroep doen op de vernietigbaarheid bij de rechter. Dit kan de controller in een aantal gevallen helpen: zowel bij het aanvechten van een eenzijdig besluit van het bestuur tijdens de proeftijd of bij ontslag op staande voet, dan wel bij de gerechtelijke toetsing in geval van verwijtbaar handelen of een verstoorde arbeidsverhouding. Als de route van het vragen van een ontslagvergunning bij het UWV wordt gevolgd, heeft de controller er vermoedelijk minder baat bij. Hetzelfde geldt voor de situatie dat een

bepaalde tijd het contract van de controller niet wordt verlengd.

Kiest een organisatie voor een onafhankelijke positie van de controller, dan is het belangrijk duidelijke en kenbare afspraken te maken op welke wijze die onafhankelijke positie wordt geborgd.

Controller en ondernemingsraad

De WRR kende in diens rapport over het verstevigen van de checks and balances in een organisatie ook een rol toe aan de OR. De OR heeft een belangrijke rol bij het bewaken van het belang van de onderneming (en dus niet enkel het belang van het personeel). Elke werknemer die gedurende ten minste drie maanden in de onderneming werkzaam is geweest, kan zich verkiesbaar stellen voor een zetel in de OR en kan daarmee ook de rol van voorzitter bekleden. Er zijn geen regels die verhinderen dat de controller lid kan worden van de OR of zelfs de voorzittersrol kan bekleden. Ook de modelregeling van de SER zwijgt over dit onderwerp. Als men bedenkt dat bij de meeste adviesaanvragen aan de OR een financiële en/of strategische analyse wordt gevoegd die afkomstig is van of goedgekeurd is door de controller, dan lijken dit twee onverenigbare posities. De wet zwijgt hier echter over en governance codes ook. De wet en het SER model kennen zelfs geen regeling waarbij een OR-lid zich onthoudt van stemmen indien er sprake is van een persoonlijk tegenstrijdig belang. Tenzij een OR-reglement hier afspraken over bevat, is het aan het OR-lid zelf om te bepalen of die zich zal onthouden van stemmen. Met name als men ervoor kiest een controller een onafhankelijke rol te geven, is het raadzaam dat bestuur, interne toezichthouder en de OR bespreken of men dit verenigbaar vindt met een lidmaatschap van de OR en zo nee, dit in het OR-reglement vastlegt. «

Mr. Fenna van Dijk is advocaat ondernemingsrecht en hoofd Team Gezondheidszorg bij Kennedy Van der Laan. Ze begeleidt onder meer samenwerkingen tussen zorgorganisaties en adviseert over vraagstukken rondom goed bestuur en toezicht.